

Till
Naturvårdsverket
Länsstyrelsen Stockholms län

SLUTRAPPORT

Stockholms stads klimatinvesteringsprogram 2005 - 2008

Diarienummer för ursprunglig ansökan: 752-2844-04 Hi

Datum för slutrapporten: 2009-03-03

Innehållsförteckning

Sammanfattning och slutsatser.....	3
1 Inledning	4
1.1 Bakgrund och utgångsläge.....	4
1.2 Programmets tidsåtgång	5
1.3 Programorganisation och administration	5
2 Mål och resultat.....	6
2.1 Programmets och åtgärdernas gemensamma mål.....	6
2.2 Ny teknik och/eller Demonstrationsåtgärd	6
2.3 Följdåtgärder som har blivit möjliga genom programmets investeringar	6
2.4 Hur har resultatet utvärderats	7
2.5 Programmets och åtgärdernas pådrivande roll.....	7
2.6 E j genomförda åtgärder	8
3 Ändringsanmälningar.....	8
3.1 Ändringar som krävt godkännande av rådet för investeringsstöd.....	8
4 Miljömål.....	9
4.1 Utsläpp av koldioxid före och efter investering	9
4.2 Vilka mätbara miljöeffekter beräknas långsiktigt uppstå inom åtgärderna?	9
4.3 Miljökrav i upphandlingar	9
5 Uppföljning	10
5.1 Uppföljning och utvärdering av åtgärderna.....	10
5.2 Vetenskaplig uppföljning.....	10
6 Ekonomi	11
6.1 Kostnader och bidrag för administrationen.....	11
6.2 Andra bidrag	11
6.3 Ekonomiskt sammanställning.....	12
7 Erfarenheter och resultatspridning	13
7.1 Åtgärdernas replikerbarhet, framgångsfaktor och goda exempel	13
7.2 Hur lång tid kommer åtgärderna ha klimateffekt?	13
7.3 Hur kostnadseffektiva har åtgärderna varit?.....	13
7.4 Spridning av kunskap och resultat	14
7.5 Attityd- och beteendeförändringar	15
7.6 Samverkan mellan aktörer inom och utom programmet.....	15
7.7 Allmänhetens engagemang och delaktighet män och kvinnor	16
7.8 Programägarens samlade erfarenheter och slutsatser	16
8 Revisorsintyg	17
9 Kontaktuppgifter	17
10 Bilagor.....	17

SAMMANFATTNING OCH SLUTSATSER

Den 18 november 2004 beviljades Stockholm stad 42 872 000 kr för elva åtgärder inkl uppföljning och administration av programmet. Den totala investeringen för staden beräknades till 210 514 000 kr spritt över fyra år. Det samordnade ansvaret för investeringsprogrammets genomförande och uppföljning har legat på stadsledningskontoret.

Huvuduppdraget för Klimp-samordnaren har varit att hålla i programmet och dess administration så att åtgärdsägarna förstått sin roll i programmet och i stadens arbete mot ett fossilbränslefritt Stockholm 2050.

I programmet ingår en vetenskaplig uppföljning, åtgärd 26, av klimatinvesteringsprogrammet för Stockholms stad 2005–2008. I övrigt redogör och ansvarar varje enskild åtgärd för hur resultaten har utvärderats i sina slutrapporter. Av alla åtgärder är det en åtgärd som anses som en demonstrationsåtgärd, nämligen åtgärd 2. Ingen åtgärd har använt sig av ny teknik enligt Naturvårdsverkets beslut.

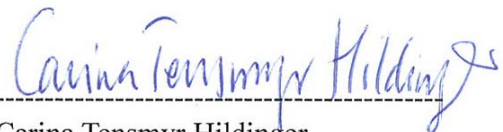
Programmet har ingått i strategin att minska stadens utsläpp av växthusgaser, vilket stödjer stadens mål om en fossilbränslefri stad till år 2050. Programmet har haft och har fortfarande en betydelse för den fortsatta utbyggnaden av fjärrvärme. Klimp har även haft betydelse som underlag för politiska beslut om handlingsprogram och mål.

Generellt sätt kommer åtgärdernas effekt bestå långsiktigt så länge inte bränslen som används inom uppvärmning, kyla, trafik och elproduktion ändras markant. Ett flertal åtgärder redovisar klimateffekter under en mycket lång tid. Vidare anses att tre åtgärder är särskilt framgångsrika och därför anses vara goda exempel. Dessa är åtgärderna 2, 8 och 12.

Åtgärderna har i de allra flesta fall uppnått både miljömål och andra effektmål. För mer detaljerade analyser hänvisas till åtgärd 26, vetenskaplig uppföljning.

Kerstin Sandström
Chef Utvecklings- och controllerenheten

Carina Tensmyr Hildinger
Projektledare

1 INLEDNING

1.1 Bakgrund och utgångsläge

I april 2004 lämnade Stockholm stad in ansökan till Naturvårdsverket om bidrag för klimatinvesteringsprogram 2005-2008. Stöd söktes till ett antal planerade eller tänkbara åtgärder inom stadens Handlingsprogram mot växthusgaser som var strategiskt viktiga för att uppnå stadens utsläppsmål. Sammantaget söktes medel för 26 åtgärder inom programområdena energi, trafik och kommunikationer, avfall och avlopp, information och folkbildning samt för vetenskaplig uppföljning.

Den 18 november 2004 beviljades Stockholm stad 42 872 000 kr för elva åtgärder inkl uppföljning och administration av programmet. Den totala investeringen för staden beräknades till 210 514 000 kr spritt över fyra år fördelat på två bolag, tre förvaltningar och Kungliga Tekniska Högskolan, KTH.

Följande åtgärder blev beviljade medel:

Nr	Åtgärder	Förvaltning/Bolag (Åtgärdsägare)	Total investering	Beviljat Klimp bidrag	Miljörelaterad investering
2.	Dygnslagring av kallt vatten för fjärrkyleproduktion	Fortum värme samägt med Stockholms stad	125 000 000	20 700 000	125 000 000
5.	Miljöanpassning av förskolors energianvändning	SISAB	12 000 000	2 100 000	10 000 000
8.	Klimatkampanj för fastighetsägare och lägenhetsinnehavare	Miljöförvaltningen	10 700 000	2 075 000	10 700 000
9.	Tankstationer för biogas	Miljöförvaltningen	7 000 000	2 220 000	7 000 000
10.	Fler miljöbilar i Stockholm	Miljöförvaltningen	17 100 000	3 750 000	12 100 000
12.	Minskade emissioner med intelligenta trafiksignaler	Trafik- och renhållningsförvaltningen	8 900 000	2 670 000	8 900 000
13.	Användarstöd för miljö- och hälsovänligt resval	Trafik- och renhållningsförvaltningen	8 000 000	2 500 000	8 000 000
15.	Cykelstad Stockholm – information	Trafik- och renhållningsförvaltningen	6 000 000	1 500 000	6 000 000
16.	Stöd till bilpooler	Trafik- och renhållningsförvaltningen	6 000 000	1 800 000	6 000 000
17.	Kvalitetssäkring av företagens transporter och resor	Trafik- och renhållningsförvaltningen	5 400 000	1 350 000	5 400 000
26.	Vetenskaplig uppföljning av klimatinvesteringsprogram	KTH, Stadsledningskontoret	3 400 000	1 700 000	3 400 000
	Administration av programmet	Stadsledningskontoret	1 014 000	507 000	1 014 000
			210 514 000	42 872 000	203 514 000

(Beviljade medel är beräknade på den miljörelaterade investeringen)

1.2 Programmets tidsåtgång

Ange åtgärdens start och slutdatum

Startdatum 11 november 2004

Slutdatum 17 november 2009 med slutrapportering till Naturvårdsverket tre månader efter.

1.3 Programorganisation och administration

Det samordnade ansvaret för investeringsprogrammets genomförande och uppföljning har legat på stadens stadsledningskontor. En samordnare har ansvarat för övergripande administration, uppföljning och avrapportering till Naturvårdsverket, Länsstyrelse samt kommunstyrelse.

I ett första skede har samordnaren haft ett uppstartsmöte med varje enskild åtgärdsägare. På mötet presenterades förslag till avtal/överenskommelse, mallar för projektbeskrivning, tertiärrapporter och årsrapportering samt genomgång av Naturvårdsverkets beslut, regelverk och föreskrifter. Eventuella ändringsanmälningar har administrerats genom samordnaren.

Två gånger per år har åtgärdsägarna lämnat in tertiärrapporter och en gång per år en årsrapport. Efter inlämnad godkänd årsrapport har delutbetalning av statligt bidrag skett enligt samma princip som Naturvårdsverket tillämpar, 25 % första gången och 50 % andra gången om inget annat överenskommit. En årlig årsrapportering har lämnats till Länsstyrelsen enligt Naturvårdsverkets föreskrifter och allmänna råd om statliga bidrag till klimatinvesteringsprogram (NFS 2003:13 § 16).

2 MÅL OCH RESULTAT

2.1 Programmets och åtgärdernas gemensamma mål

Stockholm har sedan 1995 arbetat aktivt och målstyrt för att minska utsläppen av växthusgaser och har skärpt målen gradvis. Kommunfullmäktige beslöt 2003 att stadens mål ska vara att bli fossilbränslefri senast till år 2050. I stadens Miljöprogram 2008-2011 föreslås ett etappmål: att minska utsläppen med 10 % per invånare, vilket innebär en minskning från cirka 4,0 till 3,6 ton per capita. Det av staden framtagna referensscenariot för 2015 visar att målet för 2010 kan nås med bland annat åtgärder från pågående Klimp-program. Ett nytt beslut om att ytterligare sänka utsläppsmålet till 3,0 ton per capita fastställdes i budget 2009. En sammanställning av miljömålen redovisas under kap 4.

Åtgärdernas mål, syfte och effektmål redovisas i varje enskild åtgärdsägares slutrapport.

2.2 Ny teknik och/eller Demonstrationsåtgärd

Åtgärd 2 är en demonstrationsåtgärd. Att dygnsutjämna ett fjärrkylnät i ett bergsrum är nytt och intresset för detta har visat sig vara stort. Åtgärdsägaren har fått besök från, skolor, organisationer och myndigheter inte bara inom Sverige utan även från Japan, Kina, Dubai och europeiska länder.

Ingen åtgärd har använt sig av ny teknik enligt Naturvårdsverkets beslut.

2.3 Följdåtgärder som har blivit möjliga genom programmets investeringar

Åtgärd 2 har stor möjlighet att kunna replikeras, speciellt i andra storstäder med fjärrvärmenät med stor potential att spara både energi och minskade utsläpp av växthusgaser.

Åtgärd 5, åtgärdsägaren kommer att fortsätta att ersätta lokalt producerad värme producerad med fossila bränslen, främst mot fjärrvärme.

Åtgärd 8 är en informationsåtgärd i tre delar. Del ett och två har arbetat främst mot fastighetsägare vilket gett dem kunskap om så att de kan arbeta konkret med att minska sin energianvändning och stärka sin egenkontroll. Del 3 handlar om konsumtion, livstil och beteende och hur detta påverkar utsläppen av växthusgaser. Delåtgärden ligger utanför ramen av de traditionella projekten som fokuserar på direkt energikonsumtion. Deltagarnas har en i grunden ändrad inställning till klimatfrågan. Deras konsumtion, utsläpp av växthusgaser och livsstil har förändrats, det är något som många kommer att bära med sig livet ut.

Åtgärd 9 är ett distributionsåtgärd som kommer att ligga till grund för att både nuvarande och kommande Klimpåtgärder ska fungera.

Åtgärd 10 fokuserade på främst företag som köpt miljöfordon. Inköpsbidraget har haft god effekt på en omställning till miljöbilar, speciellt inom användargrupper med hög kostnadskänslighet.

Åtgärd 12, här finns potential och möjligheter till att bygga ut systemet med intelligenta trafiksignaler.

Åtgärderna 15, 16, 17 är mobility management åtgärder som gett staden erfarenheter om möjligheter och svårigheter för att driva mobilitets projekt. Åtgärdens potential bedöms som stor i framtiden.

Åtgärd 26 visar framförallt på vikten att planera för utvärdering och uppföljning redan vid start av åtgärderna. Ett gemensamt synsätt från början ökar transparen- sen, höjer kvalitén och möjliggör jämförelse av åtgärder inom stadens övriga verksamhet. Som ett resultat av uppföljningsåtgärden finns nu riktlinjer som staden använder i sina nya klimatprojekt.

2.4 Hur har resultaten utvärderats

I programmet ingår en vetenskaplig uppföljning, åtgärd 26, av klimatinvesteringsprogrammet för Stockholms stad 2005–2008. I övrigt redogör och ansvarar varje enskild åtgärdsägare för hur resultaten har utvärderats i sina slutrapporter.

2.5 Programmets och åtgärdernas pådrivande roll

Stockholms stads Klimp utgår från Stockholm stads miljöprogram och ligger väl i linje med stadens Vision 2030 och utgör en fördjupning och komplettering av handlingsprogram mot växthusgaser. Klimp, och även LIP, samt stadens egen miljö- satsning, Miljömiljarden har varit avgörande för projekt inom programmet. Klimp har haft och har fortfarande en betydelse för den fortsatta utbyggnaden av fjärrvärme och har haft betydelse som underlag för politiska beslut om handlingsprogram och mål.

Programmet har ingått i strategin att minska stadens utsläpp av växthusgaser, vilket stödjer stadens mål om en fossilbränslefri stad till år 2050.

Vissa åtgärder har haft en tydligt pådrivande roll, exempelvis åtgärd 10 i omställningen till miljöbilar i taxisektorn i Stockholm och åtgärd 9 som haft en pådrivande roll i infrastrukturen för biogastankstationer. En annan typ av pådrivande roll har varit mot medborgarna och framför allt de familjer och fastighetsägare som varit delaktiga inom åtgärd 8. Informationsåtgärderna har gett möjligheter för Miljöför-

valtningen att på ett vetenskapligt sätt ge saklig information till verksamhetsutövare och allmänhet, anpassad till deras respektive behov och förutsättningar.

2.6 Ej genomförda åtgärder

Åtgärd, 13, Användarstöd för miljö- och hälsovänligt resval utgick hösten 2006. Följande anledning angavs:

”Trafiken.nu har valt att inte finansiera en multimodal reseplanerare med pengar från Klimp, utan kommer att välja att vidareutveckla en befintlig lösning som idag finns hos SL. Den lösningen medger att flera olika trafikslag kan ”skarvas på”. Finansiering för detta arbete sker inom projektet trafiken.nu.”

En annan bidragande orsak var att projektet som pågick inom trafiken.nu fick en förändrad tidsplan och den del som man hade ansökt Klimp-medel för hamnade utanför programperioden. Därför lämnades en ändringsanmälan in den 4 september 2007 för att avsluta åtgärden.

3 ÄNDRINGSANMÄLNINGAR

3.1 Ändringar som krävt godkännande av rådet för investeringsstöd

Sammanställning över alla inlämnade ändringsanmälningar:

Vad ändringen avser och eventuella justeringar på begäran av Naturvårdsverket.	Godkänd/ Avslagen	Naturvårdsverkets beslutsdatum	Naturvårdsverkets diarienummer på ändringsärendet
Förlängd genomförandetid för hela programmet med dess åtgärder samt ändring av huvudmän för åtgärderna 12, 13, 15, 16 och 17.	Genomförandetid- Avslag. Huvudmän-Godkänd	2006-06-09	752-4167-06 Hi
Minskad omfattning samt ändring av huvudman för åtgärd 5	Godkänd	2007-04-18	752-827-07 Hi
Nedläggning av åtgärd 13	Godkänd	2007-09-10	752-5840-07 Hi

4 MILJÖMÅL

Programmet har inga egna miljöåtagande. Nedan följer en sammanställning för varje åtgärds totala förändrade mängd koldioxidekvivalenter (ton). För varje åtgärd redovisas två värden, det första värdet är den uppskattning som gjordes i ansökan och det andra värdet det som rapporterats i åtgärdens slutrapport.

4.1 Utsläpp av koldioxid före och efter investering

Total effekt från Klimpprogrammet i Stockholms stad 2005 - 2008

		Minskade utsläpp av växthusgaser [ton CO ₂]	
Nr	Projekt	Projektansökan	Utfall
2	Fjärrkylproduktion	- 1 911	- 4 285
5	Miljöanpassning av förskolor	- 82	- 97
8	Klimatinfo till lgh & fastighetsägare (infoprojekt)	-	- 168
9	Biogastankstationer	- 850	- 1 154
10	Fler miljöbilar	- 1 692	- 14 982
12	Intelligenta trafiksignaler	- 4 400	- 2 858
15	Cykelstad Stockholm – Information (infoprojekt)	-	-
16	Stöd till bilpooler	- 3 542	- 1 292
17	Kvalitetssäkring av företagens transporter och resor (infoprojekt)	-	-
26	Vetenskaplig utvärdering (utvärderings projekt)	-	-

En negativ siffra innebär att utsläppen totalt sett minskat efter projektets genomförande.

Åtgärderna har i de allra flesta fall uppnått både miljömål och andra effektmål. För mer detaljerad förklaring till tabellen hänvisas till åtgärd 26, vetenskaplig uppföljning.

4.2 Vilka mätbara miljöeffekter beräknas långsiktigt uppstå inom åtgärderna?

Generellt sätt kommer åtgärdernas effekt bestå långsiktigt så länge inte de bränslen som används inom uppvärmning, kyla, trafik och elproduktion ändras markant till bränslen som försämrar förutsättningarna. Det kan också tänkas att bränsletyper framkommer som ger ytterligare bättre effekter.

4.3 Miljökrav i upphandlingar

Inga upphandlingar har genomförts för administration av programmet. De upphandlingar som eventuellt skett i åtgärderna redovisas inom respektive slutrapport.

5 UPPFÖLJNING

5.1 Uppföljning och utvärdering av åtgärderna

Staden har sedan ett par år ett väl utvecklat samarbete med KTH inom arbetet med klimatfrågan. Avdelningen för Industriell Ekologi som varit ansvarig för del 1 av Klimp-åtgärden Vetenskaplig uppföljning har också utvecklat samarbete bl.a. genom uppföljning och av stadens Handlingsprogram mot växthusgaser och utveckling av ett klimat scenario för Stockholm fram till 2015.

I övrigt har Stockholms stads miljöförvaltning ett övergripande ansvar för uppföljning av stadens klimatrelaterade åtgärder. Genomförandet av åtgärder som minskar utsläppen av växthusgaser är en del i arbetet för att nå stadens långsiktiga mål att bli fossilbränslefritt till 2050. Klimp-åtgärderna ingår också i stadens miljöprogram där uppföljningen är integrerad i stadens ledningssystem.

5.2 Vetenskaplig uppföljning

Åtgärd 26, den vetenskapliga uppföljningen, är uppdelad i två delåtgärder. Den första delåtgärden är en övergripande vetenskaplig uppföljning av stadens Klimp-åtgärder mellan 2005–2008 medan den andra delåtgärden är en djupanalys inom trafikområdet. Djupanalys trafikåtgärden ligger till stor del till grund för resultaten inom åtgärden 17, kvalitetssäkring av företagens transporter och resor och mycket av resultaten presenteras också där. Men även åtgärderna 12, 15 och 16 har varit berörda.

Det övergripande syftet med den vetenskapliga uppföljningen är att verifiera åtgärdernas resultat, med fokus på minskade utsläpp av växthusgaser samt följa upp genomförandeprocessen och säkra erfarenhetsutbytet mellan åtgärderna. Utvärderingen ska följa genomförandet av samtliga åtgärder med avseende på både måluppfyllelse och metoder för att ur ett helhetsperspektiv analysera investeringsprogrammets resultat.

Det övergripande syftet med djupanalys trafik var att beräkna framtidsscenarier, där de utvärderar effekter av exempelvis högre andel kollektivtrafik, nya former av transportmönster (associerade med mobilitetstjänster som t.ex. bilpool, samåkning, distansarbete och cykling), alternativa styrmedel som exempelvis bränsleskatter, utsläppsrestriktioner på fordon och krav på förnyelsebara drivmedel. Utifrån målet för växthusgasutsläpp kan vi räkna baklänges för att analysera framtida krav på dessa alternativa policyåtgärder, där dessa utgör specifika delar i det definierade målet.

Resultatet av den vetenskapliga uppföljningen redovisas under åtgärd 26.

6 EKONOMI

6.1 Kostnader och bidrag för administrationen

Total investering i kr	Miljörelaterad investering i kr	Beviljat bidrag i kr
1 715 373 kr	1 715 373 kr	507 000 kr

Post	Ekonomisk redovisning i kr					
	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Projektleddning	39 998	503 104	411 964	372 617	303 945	29 457
Klump-dagar		1 016		11 682	16 457	
Revisor					24 000	
Övrigt		498	635			
Summa	39 998	504 618	412 599	384 299	344 402	29 457

Hittills utbetalda bidragsmedel till programmet i kr	Förväntade (ej utbetalda) bidragsmedel till programmet i kr
380 250 kr	126 750 kr

6.2 Andra bidrag

Inga andra bidrag har använts för administration av programmet.

6.3 Ekonomiskt sammanställning

Nedan följer sammanställning av utfallet av alla åtgärder inkl administrationen enligt slutrapporterna.

Nr	Åtgärd	Total investering	Miljörelaterad investering	Beviljat bidrag/efterändringsanmälan	Begärt bidrag
2.	Dygnslagring av kallt vatten för fjärrkyleproduktion	200 210 000	125 000 000	20 700 000	19 571 264
5.	Miljöanpassning av förskolors energianvändning	2 836 249	2 836 249	425 000	425 000
8.	Klimatkampanj för fastighetsägare och lägenhetsinnehavare	8 598 165	8 598 165	2 075 000	868 884
9.	Tankstationer för biogas	7 365 514	7 365 514	2 220 000	2 220 000
10.	Fler miljöbilar i Stockholm	153 562 620	13 591 772	3 750 000	3 750 000
12.	Minskade emissioner med intelligenta trafiksignaler	8 789 553	8 789 553	2 670 000	2 636 866
13.	Användarstöd för miljö- och hälsovänligt resval	0	0	0	0
15.	Cykelstad Stockholm – information	5 905 434	5 905 434	1 500 000	1 500 000
16.	Stöd till bilpooler	5 269 584	5 269 584	1 800 000	1 800 000
17.	Kvalitetssäkring av företagens transporter och resor	6 024 363	6 024 363	1 350 000	1 350 000
26.	Vetenskaplig uppföljning av klimatinvesteringsprogram	5 199 772	5 199 772	1 700 000	1 700 000
	Administration av programmet	1 715 373	1 715 373	507 000	507 000
		405 476 627	190 295 779	38 697 000	36 329 014

Hittills utbetalat bidragsbelopp från Naturvårdsverket är 32 154 000 kr.

7 ERFARENHETER OCH RESULTATSPRIDNING

7.1 Åtgärdernas replikerbarhet, framgångsfaktor och goda exempel

Åtgärd 2, fjärrkyla har varit mycket lyckad. Åtgärden har utökats med 20 % och effekten har mer än fördubblats trots att kostnaderna bara ökat med ca 60 %. Åtgärden har också sparat stora mängder energi och är antagligen unikt i sitt slag i världen idag. Eftersom de flesta svenska storstäderna idag har väl utbyggda fjärrvärme nät finns en stor potential för besparingar.

Åtgärd 8, handlar både om energieffektivisering och om utsläpp kopplade till konsumtion. Åtgärden är mycket intressant då det tar upp och försöker mäta de möjliga koldioxidvinster som är möjliga genom en förändrad livsstil. Eftersom Klimp i stora drag bygger på att minska utsläppen genom att förändra eller effektivisera utsläppen inom den primära energikonsumtionen (el, värme, kyla, fordonsbränslen) tar åtgärden upp möjligheten att förändra utsläppen genom ett förändrat beteende av det vi konsumerar (varor, tjänster etc.) och dess olika potentialer.

Åtgärden har dessutom trots att det är ett informationsåtgärd utan krav på att rapportera förändringar i växthusgaser genomfört enkätundersökningar av resultaten som energieffektiviseringsdelen av åtgärden gett.

Åtgärd 12, intelligenta trafiksignaler har visat att ny teknik för Stockholm på ett mycket kostnadseffektivt sätt potentiellt kan innebära stora förbättringar inom trafikmiljön och därmed minskade emissioner. Även om resultatet ännu så länge bygger på modeller finns stora möjligheter att bygga ut åtgärden i en större skala och därmed nå större effekt.

7.2 Hur lång tid kommer åtgärderna ha klimateffekt?

Åtgärderna redovisar att de har klimateffekt från 10 år och länge. Ett flertal åtgärder redovisar klimateffekter under längre tid än så.

7.3 Hur kostnadseffektiva har åtgärderna varit?

Åtgärdernas effekt har inte enbart mätts i reduktion av mängden växthusgaser utan också den kostnad som är förknippad med minskningen. För varje åtgärd har kostnadsnyttan beräknats på två sätt. En första gång genom att använda värdena i Klimp ansökan och en andra gång med de värden som finns i åtgärdernas slutrapporter. Informations- och utvärderingsåtgärderna har inga krav att rapportera minskade växthusgasutsläpp och har därför inga beräkningar, förutom åtgärd 8.

Kostnadsnytta för projekt som beviljades bidrag

		Kostnadsnytta [kr/kg CO ₂]	
Nr	Projekt	Projektansökan	Utfall
2	Fjärrkylproduktion	4,19	1,85
5	Miljöanpassning av förskolor	8,95	2,15
8	Klimatinfo till lgh & fastighetsägare (infoprojekt)	-	6,96
9	Biogastankstationer	0,61	0,48
10	Fler miljöbilar	0,88	0,11
12	Intelligenta trafiksignaler	0,24	0,38
15	Cykelstad Stockholm – Information (infoprojekt)	0	
16	Stöd till bilpooler	0,59	1,47
17	Kvalitetssäkring av företagens transporter och resor (infoprojekt)	0	
26	Vetenskaplig utvärdering (utvärderings projekt)	0	

För mer detaljerad förklaring till tabellen hänvisas till åtgärd 26, vetenskaplig uppföljning.

7.4 Spridning av kunskap och resultat

Åtgärdsägarna redovisar att åtgärderna har beskrivits i artiklar i olika tidskrifter, dagstidningar och på olika hemsidor. Information har även spridits genom seminarier och nyhetsbrev. Någon åtgärdsägare har även haft studiebesök från andra länder.

Många åtgärdsägare har haft tillgång till informatörer vilket varit av stor vikt för att få ut önskade budskap. Informationsspridning har också skett genom deltagande i seminarier, konferenser och studiebesök. Vidare redovisar varje enskild åtgärdsägare sina erfarenheter och resultatsspridningar.

Stadsledningskontorets Klimp-samordnare vid två tillfällen (juni 2007 och juni 2008) sammankallat alla pågående Klimpprojektansvariga till en "Klimp-dag", där åtgärdsägarna tagit del av varandras åtgärder, t.ex. om vilka problem som de brottades med och hur de har löst dem. Syftet var att sprida information och resultat om åtgärderna, sprida kunskap samt skapa en arena där åtgärdsägarna kunde stödja varandra.

På dagordningen har bland annat funnits information av Stockholm stads ansvarige miljö- och fastighetsborgarråd, redovisning av uppföljning av Handlingsprogram mot växthusgaser av Miljöförvaltningen och information om den Vetenskapliga uppföljningen av Klimp.

Resultatspridningen har också skett genom Handlingsprogram mot växthusgaser fram till 2006.

7.5 Attityd- och beteendeförändringar

Det är endast några få åtgärder som har haft attityd- och beteendeförändringar som mål inom åtgärden. Dessa redovisas inom dessa åtgärder. Programägaren konstaterar att de åtgärder som arbetat med sådana förändringar har lyckats.

7.6 Samverkan mellan aktörer inom och utom programmet

Huvuduppdraget för Klimp-samordnaren har varit att hålla i programmet och dess administration så att åtgärdsägarna förstått sin roll i programmet och i stadens arbete mot ett fossilbränslefritt Stockholm 2050.

Stockholms stad är och har varit en aktör bland många i arbetet mot minskad klimatpåverkan under programperioden. Det lokala arbetet syftar till att stärka det arbete som sker på samtliga nivåer i samhället så att största möjliga reduktion av växthusgaser kan uppnås. Samverkan har bland annat skett genom Handlingsprogrammet mot växthusgaser i organiserad form med ett stort antal aktörer. Staden har även deltagit aktivt i det regionala klimat- och miljöarbetet som bedrivits i olika former av aktörer som Länsstyrelsen, Kommunförbundet Stockholms Län och Landstingets regionplane- och trafikkontoret.

Som medlem i Klimatkommunerna får Stockholms stad och alla andra kommuner ett naturligt forum att sprida resultat och erfarenheter från sitt Klimatinvesteringsarbete till de andra kommunerna i samband med möten, konferenser och seminarier. Utbyte av erfarenheter om klimatinvesteringsprogrammen har skett på några träffar.

Samordning och samverkan har även skett vid start av klimatinvesteringsprogrammet. Alla åtgärdsägare har kallats till ett uppstartsmöte med stadens Klimpsamordnare. Detta har inneburit bl.a. muntliga och skriftliga rapporteringar tre gånger per år samt ytterligare kontakter vid behov. Åtgärdsägarna har också deltagit i den årliga "Klimp-dagen" som anordnats.

Staden har sedan ett par år ett väl utvecklat samarbete med KTH inom arbetet med klimatfrågan. Avdelningen för Industriell Ekologi som varit ansvarig för del 1 av åtgärd 26 Vetenskaplig uppföljning har också utvecklat samarbetet bl.a. genom uppföljning och av stadens Handlingsprogram mot växthusgaser och utveckling av ett klimat scenario för Stockholm fram till 2015. I ett fortsatt samarbete mellan staden och Industriell Ekologi görs en uppföljning och utvärdering av miljöprofilen på stadsdelen Hammarby Sjöstad, liksom ett arbete under 2009/10 att följa upp resultaten av stadens stora satsning Miljömiljarden och dess projekts effekter. KTH och Stockholm stad har också under 2008 arbetat fram en ansökan till INTERREG

IVC tillsammans med 15 europiska städer om ett projekt för att utveckla konceptet kring klimatneutrala städer.

7.7 Allmänhetens engagemang och delaktighet män och kvinnor

Både män och kvinnor har deltagit i genomförandet av åtgärderna, både som representanter för kommunen och som åtgärdsägare. Allmänhetens deltagande har varierat beroende på åtgärdens målgrupp. Informationsåtgärderna riktar sig naturligt mer mot allmänheten. Hur allmänheten har berörts redovisas i varje enskild åtgärdsägare slutrapport.

7.8 Programägarens samlade erfarenheter och slutsatser

Ansökningsprocess och regelverk

Regelverket har varit enkel att följa. Möjligtvis kan ansökningsprocessen för bidrag till åtgärder ha haft något oklara urvalskriterier, eftersom det varit svårt att förstå hur sektorsmyndigheterna baserar sina beslut. Efter ha genomfört fler ansökningsomgångar har detta klarnat men det är mer baserat på egen erfarenhet än information från Naturvårdsverket eller från sektorsmyndigheterna.

Uppstart

Ett enskilt uppstartsmöte genomfördes med samtliga åtgärdsägare. Genomgång av regelverk, avtal/överenskommelser samt mallar och rutiner har visat sig varit mycket effektivt. En bra kontakt mellan Klimp-samordnaren och utsedd kontaktperson för åtgärden uppstod i och med dessa möten och kontakten bestod under hela programperioden även om byte skett av kontaktperson för någon åtgärd.

Genomförande och ekonomisk styrning

Klimp-samordnarens roll har varit styrd av det regelverks som Naturvårdsverket har för klimatinvesteringsprogram samt den ekonomiska styrningen som gäller för Stockholms stad. Klimp-samordnaren har varit kontaktpersonen gentemot Naturvårdsverket och Länsstyrelsen. Under åren som gått har samtal och diskussioner förts när problem uppstått för åtgärdsägaren. Samordnarens roll har varit att agera som bollplank och problemlösare samt agera som stöd i tolkning av regelverk och rutiner.

Slutförande avslut/uppföljning

Med erfarenhet från LIP programmet tog Stockholms stads Klimp-samordnare fram en egen slutrapportsmall som används av alla åtgärdsägare. Slutrapporten gick igenom och frågor kunde ställa på den senaste Klimp-dagen.

Åtgärd 26, den vetenskapliga uppföljningen har visat sig vara behäftad med vissa svårigheter i att bedöma åtgärdernas resultat utifrån hur metoden för uppföljning

är utformad idag. Vissa av problemen går att påverka i efterhand medan andra är svårare att avhjälpa. För en mer detaljerad beskrivning av uppföljningen hänvisas till åtgärd 26.

8 REVISORSINTYG

Ett separat revisorintyg har krävts för varje enskild åtgärd. Dessa bifogas varje enskild åtgärd som bilaga till åtgärden. Intyget för administration av programmet bifogas denna slutrapport, bilaga 1.

9 KONTAKTUPPGIFTER

Namn: Carina Tensmyr Hildinger
Kommun: Stockholms stad
Avdelning: Förnyelseavdelningen
Adress: 105 35 Stockholm
Tfn/mobil: 08-508 29 653, 076-12 29 653
e-postadress: carina.tensmyr.hildinger@stadshuset.stockholm.se

10 BILAGOR

Bilaga 1 Revisorsintyg för administration
